

УДК 65.012.8 Аспір. Х.О. Мандзіновська¹ – Українська академія друкарства

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ГАРАНТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Доведено пріоритетність розроблення методичних засад процесу управління фінансовою безпекою машинобудівних підприємств. Охарактеризовано ключові підходи до трактування поняття "загроза" та сформовано власне визначення терміна "загроза фінансовій безпеці". Побудовано алгоритм реалізації захисних дій для протидії загрозам фінансовій безпеці машинобудівного підприємства. Сформовано методичні засади вибору оптимального варіанта захисних заходів для протидії загрозам, виходячи із необхідності забезпечення максимального рівня фінансової безпеки за мінімальних затрат наявних ресурсів.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, загроза, ресурсне забезпечення, ресурси.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки характеризується наявністю значної кількості чинників, які негативно впливають на функціонування вітчизняних машинобудівних підприємств, основні з них: наслідки світової фінансової кризи, діяльність податкового та регуляторного законодавства, корупція, інфляційні процеси, падіння рівня виробництва, зростання безробіття. Саме така ситуація вимагає формування нових підходів до класифікації та ідентифікації загроз фінансовій безпеці підприємства для формування і практичної реалізації сукупності захисних заходів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичні основи управління фінансовою безпекою підприємства відображено в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як: О. Ареф'єва, І. Бланк, О. Барановський, А. Воронкова, К. Горячева, Л. Донець, С. Ілляшенко, Г. Задорожний, М. Кизим, Т. Клебанов, Г. Козаченко, Л. Костирко, О. Ляшенко, Є. Олейников, В. Пономарьов, Р. Сайфулін, О. Терещенко, А. Шеремет, В. Шликов й ін. Результатами наукових пошуків стало визначення суті поняття фінансової безпеки, розроблення критеріїв та показників оцінювання її рівня, визначення окремих елементів гарантування та управління нею як ключовою складовою економічної безпеки підприємства. Однак низка питань, зокрема пов'язаних з формуванням методичних засад щодо розроблення та реалізації захисних процедур, залишаються недостатньо дослідженими.

Мета роботи полягає у дослідженні поняття "загроза фінансовій безпеці", розробленні алгоритму протидії негативному впливу загроз та обґрунтуванні ресурсного забезпечення процесу гарантування фінансової безпеки машинобудівного підприємства.

Вклад основного матеріалу. У нашому трактуванні фінансова безпека підприємства – це фінансово-економічний стан підприємства, за якого забезпечується збалансованість фінансових інструментів, фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність підприємства у довготерміновому періоді, достатня фінансова незалежність, здатність фінансової системи забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів та протистояти загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища [10, 12].

Відповідно до зазначеного, поняття "фінансова безпека підприємства" пов'язане із захищеністю підприємства як соціально-економічної системи від

зовнішніх і внутрішніх загроз. На нашу думку, для обґрунтування суті загроз фінансовій безпеці підприємства та визначення основних джерел їх виникнення в Україні необхідно з'ясувати природу цього поняття. Так, суть поняття "загроза" в процесі функціонування суб'єкта підприємницької діяльності досліджувало чимало науковців, погляди яких узагальнено в табл.

Термін "загроза" може інтерпретуватись у різних значеннях. Найчастіше його пов'язують, а інколи й ототожнюють, з поняттям "небезпека". Водночас є доволі значна група науковців, які характеризують суть загрози як сукупності дій, умов, процесів, явищ, джерелом виникнення яких може бути як зовнішнє, так і внутрішнє середовище, а результатом – негативні зміни у соціально-економічній системі. Проте беззаперечним залишається той факт, що поняття загроз є ключовим у тлумаченнях суті безпеки як вітчизняними економістами, так і законодавцями.

Табл. Найпопулярніші дефініції поняття "загроза"

Джерело	Визначення
Загроза як форма, стадія небезпеки	
О. Барановського [2]	найвищий ступінь вірогідності перетворення небезпеки з можливості на дійсність, висловлений намір одних суб'єктів завдати шкоди іншим, демонстрація готовності здійснити насилля для завдання шкоди
М. Єрмошенко [7]	конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність негативних чинників чи умов
Загроза як сукупність дій, умов, процесів, явищ, що негативно впливають на стан певної системи	
О. Ареф'єва, В. Кузенко [1]	сукупність умов, процесів, факторів, які перешкоджають реалізації національних економічних інтересів або створюють небезпеку для них та суб'єктів господарської діяльності
З. Герасимчук, Н. Вавдінок [4]	існування негативних чинників, які здійснюють дестабілізаційний вплив на функціонування економіки регіону, порушуючи її стійкість до задоволення потреб населення
В. Шлемко, І. Бінько [6]	явні або потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально-економічної та політичної систем, національних цінностей, життєзабезпечення нації та окремої особи

Спираючись на охарактеризовану вище суть поняття "загроза" та процитовані тлумачення, вважаємо, що загроза як чинник руйнівної дії (загроза фінансовій безпеці) – це наявне чи потенційно можливе явище або дія, що створюють небезпеку для реалізації фінансових інтересів підприємства та перешкоджає ефективному використанню наявних ресурсів і ринкових можливостей.

Узагальнюючи доробок вітчизняних науковців [3, с. 245; 5; 8, с. 64; 9; 11] запропонуємо такий перелік етапів управління загрозами фінансовій безпеці машинобудівного підприємства:

- вибір методу оцінювання загроз фінансовій безпеці підприємства;
- визначення зон загроз фінансовій безпеці підприємства за обраним методом;
- визначення рівня загроз фінансовій безпеці підприємства за обраним методом;
- вибір методу управління загрозами фінансовій безпеці підприємства;
- застосування обраного методу управління загрозами фінансовій безпеці в системі фінансового менеджменту підприємства.

Треба наголосити, що для профілактики загроз на підприємстві необхідно виконувати такі кроки:

¹ Наук. керівник: проф. А.М. Штагрет, д-р екон. наук

- моніторинг та ідентифікація загроз, джерел і умов їх виникнення;
- прогнозування ситуацій, які сприятимуть реалізації загроз;
- пристосування підсистеми управління фінансовою безпекою підприємства до впливу потенційних і наявних загроз;
- професійна перепідготовка керівництва і персоналу.

Вважаємо за доцільне процес протидії впливу загроз на фінансову безпеку машинобудівного підприємства подати у вигляді певного алгоритму, що представляє собою сукупність взаємопов'язаних послідовних етапів (рис.).

Будь-яка протидія, згідно з викладеними вище результатами теоретичних досліджень, передбачає здійснення ряду взаємопов'язаних дій, які спрямовані на отримання початкової інформації, її оброблення, визначення наявності тенденцій, які могли б свідчити про появу ознак певної загрози, відстеження процесу розвитку загрози, прогнозування можливих наслідків та розроблення адекватних захисних заходів. Усі дії, будучи виконаними суб'єктами безпеки, потребують використання певних ресурсів: фінансових, матеріальних, кадрових, інформаційних. Наявність таких ресурсів визначає можливість здійснення певних захисних заходів та ефективність їх реалізації. Окрім цього, вважаємо, що будь-які захисні заходи мають формуватися на основі альтернативності, тобто передбачати кілька варіантів дій з комбінацією потреби та використання певних ресурсів для досягнення необхідного рівня фінансової безпеки.

Вихідною позицією для ресурсного забезпечення процесу гарантування фінансової безпеки має стати результат розрахунку показника забезпечення ($K_{зфбп}$)

$$K_{зфбп} = \frac{P_{наявн}}{P_{необх}}$$

де: $P_{наявн}$ – наявні у підприємства ресурси для реалізації певних захисних заходів; $P_{необх}$ – необхідні для реалізації певних захисних заходів ресурси.

Можливі значення ($K_{зфбп}$):

- якщо $K_{зфбп} > 1$ – ресурсів достатньо і є можливою реалізація певного варіанта захисту фінансової безпеки підприємства;
- якщо $K_{зфбп} < 1$ – ресурсів недостатньо, що не дасть змоги досягнути очікуваного результату.

Обмеження: сукупність необхідних ресурсів ($P_{необх}$) не може бути більшою за втрати від реалізації певної загрози ($V_{рзфбп}$), тобто

$$P_{необх} < V_{рзфбп}, \text{ але } I_{фбп} \rightarrow \max.$$

Останнім підкреслюється, що усі захисні заходи повинні бути спрямовані на досягнення максимального рівня фінансової безпеки ($I_{фбп}$). Звідси, можна визначити існування певної функції:

$$K_{зфбп} = \{K_{ф,р}; K_{м,р}; K_{к,р}; K_{і,р}; I_{фбп}\},$$

де: $K_{ф,р}$ – потреба у фінансових ресурсах; $K_{м,р}$ – потреба у матеріальних ресурсах; $K_{к,р}$ – потреба в кадрових ресурсах; $K_{і,р}$ – потреба в інформаційних ресурсах.

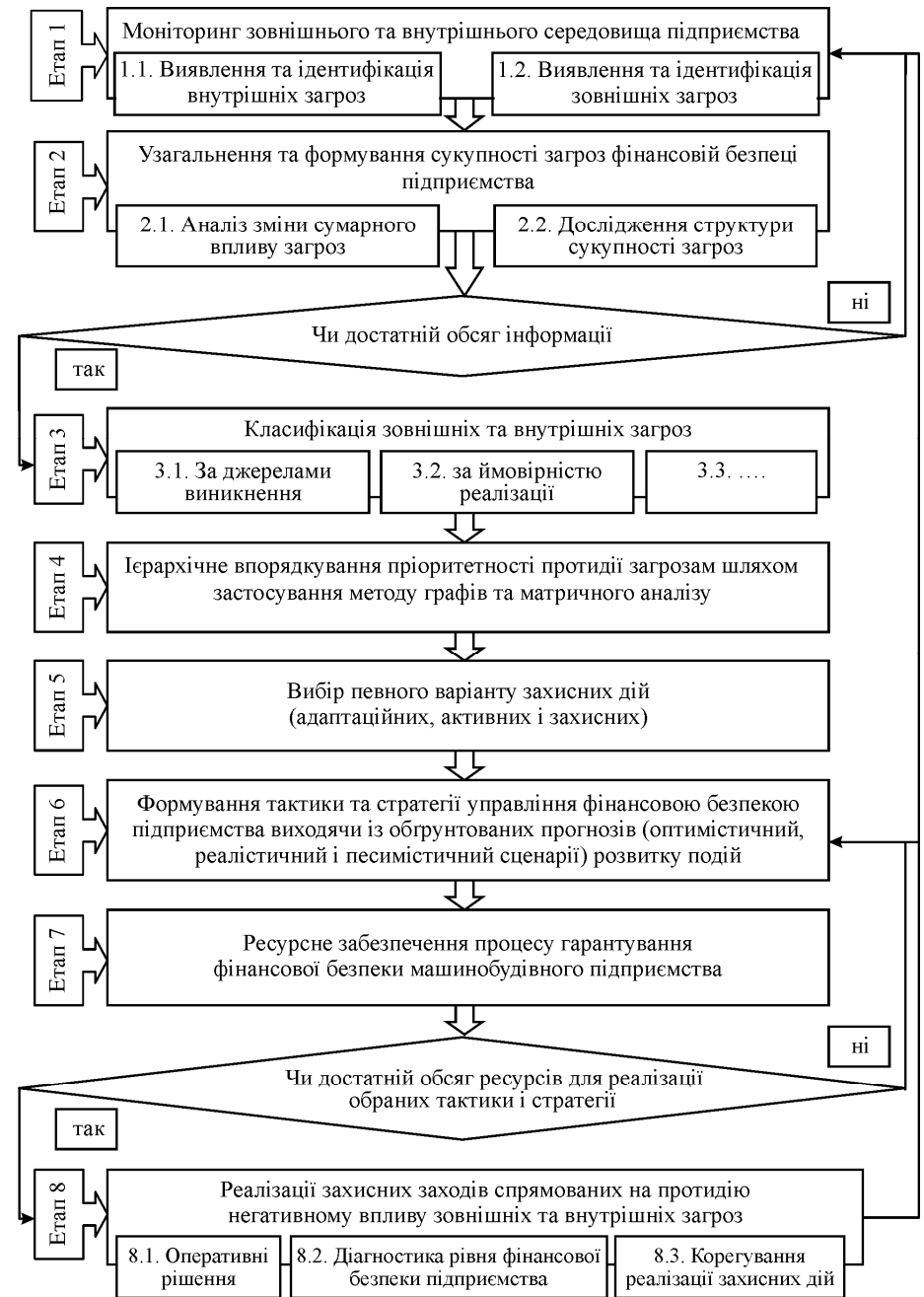

Рис. Алгоритм реалізації захисних дій для протидії загрозам фінансовій безпеці машинобудівного підприємства

Якщо $I_{ФБП} \rightarrow \max$, то $K_{ф.р.} + K_{м.р.} + K_{к.р.} + K_{і.р.} \rightarrow \min$, тобто маємо певну залежність:

$$\underset{\min}{K_{ф.р.}} + \underset{\min}{K_{м.р.}} + \underset{\min}{K_{к.р.}} + \underset{\min}{K_{і.р.}} = \underset{\max}{I_{ФБП}}$$

Сформовані методичні засади дають змогу здійснити вибір оптимального варіанта захисних заходів, тобто забезпечити необхідний рівень фінансової безпеки за мінімальних витрат.

Висновки. Узагальнюючи проведені дослідження, наголосимо, що для забезпечення необхідного для функціонування та розвитку рівня фінансової безпеки машинобудівного підприємства необхідна ефективна протидія зовнішнім і внутрішнім загрозам шляхом застосування найбільш доцільного варіанта. Варіант протидії загрозам залежить від характеру й пріоритетності впливу певної загрози та захисних можливостей підприємства, що виражається в ефективності формування системи економічної безпеки та наявності необхідних ресурсів.

Розроблений алгоритм реалізації захисних дій для протидії загрозам, спираючись на результати моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища та ієрархічного впорядкування ключових зовнішніх і внутрішніх загроз, регламентує вибір певного варіанта захисних дій, чим сприяє удосконаленню управління фінансовою безпекою машинобудівного підприємства.

Подальшого дослідження потребує розроблення методичних засад формування та ефективності використання необхідних ресурсів у процесі управління фінансовою безпекою машинобудівного підприємства.

Література

1. Ареф'єва О.В. Планування економічної безпеки підприємств / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузьменко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 170 с.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека : монографія / О.І. Барановський. – К. : Вид-во "Фенікс", 1999. – 338 с.
3. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Эльга", "Ника-Центр", 2004. – 784 с.
4. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення : монографія / З.В. Герасимчук, Н.С. Вавдіюк. – Луцьк : Вид-во "Надстиря", 2006. – 243 с.
5. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 – "Економіка підприємства і організація виробництва" / К.С. Горячева; Київський національний університет технологій та дизайну. – К., 2006. – 16 с.
6. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. – К. : Вид-во НІСД, 1997. – 144 с.
7. Срошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Срошенко. – К. : Вид-во "Либідь", 2001. – 309 с.
8. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки : монографія / В.І. Кириленко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2005. – 232 с.
9. Кузенко Т.Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т.Б. Кузенко, В.В. Прохорова, Н.В. Сабліна // Бизнес Информ : науч. журнал. – 2007. – № 12 (1). – С. 27-29.
10. Мандзиновская К.О. Управление угрозами финансовой безопасности предприятий // Проблемы современной науки (РФ, г. Ставрополь). – 2014. – Вып. 11. – С. 152-159.
11. Орлова В.В. Ідентифікація загроз фінансовій безпеці підприємства / В.В. Орлова // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Сер.: Економіка, планування і управління галузі. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.13. – С. 267-27.

12. Турхан Х.О. Механізм забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств / Х.О. Турхан // Наукові записки Української Академії друкарства : зб. наук. праць. – 2013. – № 4. – С. 85-95.

Мандзиновская К.О. Методические основы процесса обеспечения финансовой безопасности машиностроительного предприятия

Доказана приоритетность разработки методических основ управления финансовой безопасностью машиностроительных предприятий. Охарактеризованы ключевые подходы к трактовке понятия "угроза" и сформировано собственное определение термина "угроза финансовой безопасности". Построен алгоритм реализации защитных действий для противодействия угрозам экономической безопасности машиностроительного предприятия. Сформированы методические основы выбора оптимального варианта защитных мер для противодействия угрозам, исходя из необходимости обеспечения максимального уровня финансовой безопасности при минимальных затратах имеющихся ресурсов.

Ключевые слова: финансовая безопасность предприятия, угроза, ресурсное обеспечение, ресурсы.

Mandzinovska K.O. Some Methodological Principles to Guarantee Financial Security of Engineering Company

The priority development of methodological bases for financial security of engineering enterprises is proved. The characteristic of key approaches to the interpretation of the term "threat" is given. Authors' own definition of the term "threat to financial security" is offered. The algorithm for implementing protective actions to counter threats to financial security of the engineering company is built. Some methodological principles of choosing the best alternative protective measures to counter threats based on the need to ensure the highest level of financial security at minimum cost to the available resources are formed.

Keywords: financial security of a company, threat, resource support, resources.

УДК 340.341.1

Аспір. Я.В. Пилип'юк¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Проаналізовано підходи до теоретичного обґрунтування сутності поняття "фінансове забезпечення", узагальнено теоретичні положення та оцінено погляди вчених на це поняття. Вдосконалено визначення поняття "фінансове забезпечення інноваційного розвитку". Визначено ключові ознаки тлумачення сутності поняття "фінансове забезпечення". Охарактеризовано основні джерела фінансування інноваційної діяльності та визначено причини падіння показників інноваційної активності в Україні. Запропоновано заходи для вдосконалення механізму фінансування інноваційної діяльності.

Ключові слова: фінансове забезпечення, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інновації.

Постановка проблеми. Внаслідок кризових явищ в економіці інноваційна сфера України є послаблена. Відбувається скорочення бюджету державних витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки і систему освіти, еміграції кваліфікованої робочої сили за кордон, а також ослаблення кредитної системи та інфраструктури. Оскільки інноваційний розвиток є важливим чинником економічного зростання, а інновації є матеріальною основою покращення ефективності виробництва, конкурентоспроможності та якості продукції, необхідно здійснювати заходи для активізації інноваційної діяльності.

¹ Наук. керівник: доц. В.М. Коваленко, канд. екон. наук